

Seleucia

Sayı VI -2016

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VI

Olba Kazısı Serisi

Olba Kazısı Serisi
Seleucia VI

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayımına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Salim Aydın
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepece
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VI
Sayı: 6

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Altan Basım San ve Tic. Ltd. Şti.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Sitesi No: 222
Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 11968

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 6 | Mayıs 2016

The Question of Romanization – To Be or not To Be (Roman): An Introductory Study

Romalılaşma Sorunu - (Roma) Olmak ya da Olmamak: Bir Ön Değerlendirme

Fikret K. Yegül

11

Olba'da Kremasyon

Cremation Burials in Olba

Tuna Akçay

21

Yelten Asklepiosu

Asclepius of Yelten

Ünal Demirer - Ahmet Yaraş

45

Olba 2015 Kazılarında Yeni Bir Buluntu:

Roma Mozaïği

A New Discovery from Olba Excavations: The Roman Mosaic

Emel Erten

61

Edirne Müzesi'nden Figürlü Madalyona

Sahip Cam Kulp

Glass Handle with Figured Medallion from

Edirne Museum

Emre Taştemür

93

Olba: Tapınak Devletinden Şehir

Devletine

Olba; From Priest State to City State

Mustafa H. Sayar

107

Olba'da Yahudi Varlığının Kanıtı: Menorah

Kabartmalı Sunak

Evidence of Jewish Presence in Olba: Altar with

Carved Menorah

Murat Özyıldırım

119

Olba Kazısında Ele Geçen Erken Bizans Dönemine Ait Bir Tılsım

An Amulet of Early Byzantine Period from Olba Excavations

Gülgün Koroğlu

137

Kuva-yi Milliye Müzesi'nde Yer Alan

Artuklu Beyliği'ne Ait Figür Tasvirli

Sikkeler

Figural Coins of the Artuqids from Kuva-yi

Milliye Museum/Balıkesir

Ceren Ünal - Betül Teoman

161

Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları

ve Kuzey Kilisesi'ndeki Çalışmaların

Değerlendirilmesi

2015 Excavations at Olba Monastery and

the Evaluation of the Fieldwork at the North Church

Murat Özyıldırım

181

Olba Manastırı'nda İşlik Kazısı ve

Sonuçların Değerlendirilmesi

The Excavations at the Workshop in Olba

Monastery and its Results

Yavuz Yeğin

203

Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates

Dönemi Yerleşimi Üzerine Ön

Değerlendirmeler

Kurul Castle (Ordu) Preliminary Assessment on

the Mithradates VI Period Settlement

S. Yücel Şenyurt - Atakan Akçay

221

Klazomenai Buluntusu Pişmiş Toprak

“Oturan Kadın” Figürinlerine İlişkin

Düşünceler

Considerations on the “Seated Woman” Terracotta

Figurines from Klazomenai

Aslıhan Özbay

249

Doğu Dağlık Cilicia Mezarları, Olba'dan
Yeni Mezar Tipleri ve Terminoloji
Önerileri
*Tombs in Eastern Rough Cilicia, New Burial
Types from Olba and Suggestions of Terminology*
Tuna Akçay - Burak Erdem
261

Ziyaret Tepe Kalesi ve Nekropolisi'nden
Küçük Arkeolojik Buluntular
*Small Archaeological Finds from Ziyaret Tepe
Castle and Necropolis*
Akın Bingöl
287

Kars-Anı'de Tespit Edilen Savunma
Sistemleri Üzerine Öneriler
*Suggestions on Defense Systems Identified in
Anı, Kars*
Ayhan Yardımcıel
301

Cıngırt Kayası Erken Bizans Dönemi Cam
Buluntuları
*Early Byzantine Glass Findings from Cıngırt
Kayası*
Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer
319

Mersin Deniz Müzesi'nden Osmanlı
Çeşmesine Ait Taş Tekne
*Ottoman Stone Basin from the Naval Museum
of Mersin*
Candan Ülkü
361

Mersin Olba Antik Kenti - Zooarkeoloji
Çalışmaları
Zooarchaeological Research in Mersin Olba
Okşan Başoğlu
381

Olba Tuğla Örneği: Arkeolojik ve
Arkeometrik Yaklaşım
*Olba Brick Samples: Archaeological and
Archaeometric Approaches*
Murat Özyıldırım - Ali Akın Akyol
395

Olba Kazısı Seramik Buluntuları
Arkeometrik Analizleri
*Archaeometric Analysis of Ceramic Finds from
Olba Excavations*
Ali Akın Akyol - Mahmut Aydın
413

Kitap Tanıtımı Book Review

İnanca Yolculuk Mersin
Ahmet Emirhan Bulut
433

Arkeolojik Veriler Işığında Türkiye'nin En
Eski Kültürleri
Yavuz Yeğin
439

Geçmişten Günümüze Bir Geçit Zeugma
Emel Erten
443

Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri
Murat Özyıldırım
447

Milas Yazıtları Rehberi
Hüseyin Üreten
451

PRAEFATIO

Seleucia dergisinin altıncı sayısını (2016) sizlere sunmaktan gurur duyuyoruz. Her geçen gün dergimize gösterilen ilginin artışından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Olba kazılarını 2015 dönemi çalışmaları bizim için heyecanlı geçti. Sezonun ödülü hiç beklemediğimiz bir yerde ve hiç beklemediğimiz bir anda ortaya çıktı. Bu, manastır kazıları sırasında açığa çıkartılan ve daha erken tarihli bir Roma yapısına ait olan Roma mozağıydı. Önce genç bir hanım görünümüyle Tryphe (lüksün personifikasyonu), sonra genç adam Bios (yaşamın personifikasyonu), son olarak da ilk banyoyu temsil eden bir diğer genç hanım görüldü. Onları biri lir, ikincisi çifte aulos çalan, üçüncüsü de kavalıklarda köpeğiyle koşan eroslar izlediler. Bu mozaik taban Olba'da Severuslar Dönemi'nde yaşanan lüks yaşamı yansıtmaktaydı.

Mozaik taban ile ilgili olarak yapılan değerlendirme ile birlikte Olba kazılarında elde edilen yeni bulguların yer aldığı çalışmalar ve diğer birçok değerli makale bu sayıda yer almaktadır. Meslektaşlarımıza çalışmalarını bizimle paylaşmaktan çekinmedikleri için şükran borçluyuz. Ayrıca, Homer Kitabevi'nin sahibi Ayşen Boylu'ya ve *Seleucia*'yı yayına hazırlayan Sinan Turan'a da teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

We are proud to present the sixth issue (2016) of *Seleucia* and wish to express our gratitude for the growing interest to our journal.

The 2015 season of Olba excavations was an exciting one. We were awarded with a spectacular find at a very unexpected location and at a very unexpected moment. That was a Roman mosaic pavement belonging to an earlier Roman building discovered during the excavations at the monastery. First appeared Tryphe (as a young lady, personification of luxury), later Bios (as a young man, personification of life) came along. The third figure was the personification of the "first bath" represented by another young lady. They all were followed by erotes, one with a lyre, the other playing double aulos, third running with a dog. The mosaic pavement was a reflection of sumptuous life at Olba during the reign of Severans.

The evaluation of the mosaic pavement along with other recent discoveries from Olba excavations as well as many valuable studies on various topics will be presented in this issue. We appreciate our colleagues for not hesitating to share their works with us. Finally, Ayşen Boylu, owner of Homer Books and Sinan Turan who prepared *Seleucia* for publication deserve special thanks from us.

Editors:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia*, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlır.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. *Seleucia* features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

Yelten Asklepiosu

Ünal Demirer - Ahmet Yaraş*

Öz

2009 yılında, Antalya İli, Korkuteli İlçesi, Yelten Beldesi Barajaltı Mevkii'nde bu çalışmaya konu olan Asklepios heykel grubu bulunmuştur. Bu nedenle bu adla anılması gerektiğini düşündüğümüz Yelten Asklepiosu, bu tipin günümüze kalmış en sağlam örneğini oluşturmaktadır. Mermerden yapılmış, yetkin ve ustalıkla işçiliğiyle öne çıkan Asklepios Grup Heykeli bugüne kadar Anadolu'da bulunmuş en güzel örneklerden biridir. Yılanlı asasına sarılmış, elinde yumurta bulunan khimationlu Asklepios, sol yanında ikinci bir kaide üzerinde çok daha küçük boyutta olan Telesphoros ile bir kaide üzerinde betimlenmiştir. Heykel grubunun arkası ve kaidesinin dış yüzeyi tam işlenmediğinden, bir niş içinde sergilenmek üzere yaptırılmış olmalıdır. Buluntu yeri olan Yelten, ne yazık ki yeterince detaylı bir şekilde araştırılmamıştır. Bu heykel grubunun dışında iki heykel daha bulunmuştur. Eser, stilistik özellikleri nedeniyle, MS II. yüzyılın ikinci yarısına ait olmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Antalya, Yelten, Asklepios, Amelung Tip, Telesphoros, Yılanlı Asa, Roma Dönemi.

Asclepius of Yelten

Abstract

Asclepius of Yelten, which was found in the district of Barajaltı in Yelten

---

* Yrd. Doç. Dr. Ünal Demirer, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Gölhisar Meslek Yüksekokulu Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı, Gölhisar/Burdur. E – posta: demirerunal@gmail.com
Doç. Dr. Ahmet Yaraş, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, TR-22030 Edirne. E – posta: ahmetyaras@hotmail.com.

Town, Korkuteli County, Antalya in 2009 and which we consider to be named with this name, forms the strongest example of the Asclepius Amelung Type which reaches the present day in terms of typology. This Asclepius group statue, which is made of Afyon marble and shines out with its competent masterful craftsmanship, is one of the most beautiful examples found in Anatolia up to day. Asclepius with himation who clings to its sceptre with snakes and holds egg in his hand is depicted on a base with a smaller Telesphoros on his left on a second base. As statue group's back and the exterior surface of its base are not completely engraved, it must have been made to be displayed in a recess which has a nest for its base. Unfortunately Yelten, the founding place, has not been broadly investigated and two more statues were found there apart from this statue group. Considered its stylistics, the piece must be dated to the second half of the 2nd century A.D.

Keywords: Antalya, Yelten, Asclepius, Amelung Type, Telesphoros, Sceptre with Snakes, Roman Period

Antalya İli, Korkuteli İlçesi, Yelten Beldesi, Barajaltı Mevkiinde, 21 Mart 2009 günü Barajaltı Camii istinat duvarı yapımı için iş makinesiyle çalışılırken Asklepios heykeline ait 6 parça bulunmuş ve iki şahıs tarafından 07.04.2009 tarihinde, Antalya Müzesi Müdürlüğü'ne getirilerek teslim edilmiştir. Eser, satın alma yoluyla kayıt ettirilmiş, Antalya Müzesi'nde uzmanlar tarafından başarı ile onarılarak 2009/138 (A) envanter numarasıyla müzede teşhire alınmıştır.

Heykelin tesadüfen bulunması üzerine, Antalya Müzesi uzmanları tarafından buluntu yerinde kısa süreli bir kazı çalışması yapılmıştır. Yelten'deki Menderes Caddesi üzerinde Barajaltı Camii'nin doğusunda, belediyeye ait 17 Pafta, 1661 Parselde yapılan kısa süreli tespit kazılarında, buluntu alanının Yelten Köyü'nün eski mezarlığı olduğu saptanmıştır (Lev. 1). Doğu-batı doğrultulu köy yoluna paralel, yaklaşık 0,60-0,80 m kalınlığında, 0,70 m yüksekliğinde, 9,5 m uzunluğunda kayrak taşlarından oluşturulan birkaç sıralı duvar tespit edilmiştir. Duvarlar, oldukça tahrip olmuş, yan yana iki mekâna ait iz vermektedirler. Mekânların tabanında, 0,12x0,04 m boyutlarındaki tuğlalardan *spicatum* tekniğinde yapılmış döşeme saptanmıştır. Yapı kalıntısının güneyi, üzerinden köy yolu geçmesinden dolayı tamamen yok olmuştur. Kuzeyde heykelin bulunduğu kısımlar ise modern döneme ait gömüler nedeniyle tamamen tahrip edilmiştir. Dolayısıyla alanda sadece kuru taş örgülü basit bir duvarla,

çok küçük bir kısmı korunmuş taban döşemesi kalmıştır (Lev. 2). Yapının antik dönemde kullanım amacı ve planı tam olarak anlaşılamamış ortaya çıkan duvarlar ve taban, basit şekilde koruma altına alınarak üstü kapatılmıştır¹.

Bu yazıya konu olan grup heykelinin (Lev. 3-4) yanı sıra kazı alanında yapılan çalışmalar doğrultusunda, Asklepios grubunun çıktığı doğu mekânı olarak kabul edilen mekânda, yüzünün büyük bir kısmı tahrip olmuş olan 0,30 m yüksekliğinde, mermerden, başında *diademli* bir kent suru taşıyan, *poloslu* Thyke başı (Lev. 5) bulunmuştur. Bu iki heykel stilistik açıdan değerlendirildiğinde, aynı döneme ait olmakla birlikte, batı mekânında yapılan çalışmalarda Geç Roma Dönemine ait, yüzünde büyük kırık ve eksiklikleri olan 0,29 m yüksekliğinde kireç taşıdan yapılmış ve diğerlerine göre daha kaba işlenmiş sakallı bir erkek başı (Lev. 6) tespit edilmiştir.

O dönemde alanda çok daha kapsamlı bir çalışma olanağı bulunmamıştır. Bu nedenle yapının plan ve işlevi hakkında yeterince ipucu elde etme şansı olmamıştır. Alan yakınında antik yerleşim bulunmayışı ve arazinin teraslı yapısı, antik yapının belki de vadiye hâkim bir çiftlik evi olabileceği kanısı uyandırmıştır. Ancak Yelten’de bu kısa süreli tespit çalışması dışında bugüne kadar henüz yeterince bilimsel anlamda bir yüzey araştırması yapılamamıştır. Gelecekte bu buluntular dikkate alınarak, Yelten’de kapsamlı bir bilimsel çalışmanın mutlaka yapılması gerekir.

Antalya Müze Müdürlüğü’nün izinleri² doğrultusunda çalışılabilen Yelten Asklepiosu, solunda çocuk Telesphoros ve sağında tanrının asasına dolanmış büyük yılanla yarı giyimli Asklepios’un betimlendiği bir grup heykelidir. Eser, ince gözenekli Afyon beyaz mermerinden yapılmıştır. Heykel grubu 0,45 m genişliğinde, 0,25 m derinliğinde, 0,07 m yüksekliğinde profilsiz, kısa kenarları oval bir kaide üzerinde durmaktadır.

Eserin toprak altından çıkartılma aşamasında, olasılıkla iş makinasının tırnakları, Asklepios’un göğüs kısmında çok derin olmayacak şekilde iz bırakmıştır. Bunun dışında eserin giysisinin önünde, yılanın başı ve küçük bir kısmında, kaidenin sol ön köşesinde çok ufak kırık ve eksiklikler mevcuttur. Altı parça halinde müzeye gelen heykel kırıklarından yapıştırılarak ayağa kaldırılmış, herhangi bir ekleme yapılmamıştır.

1 Eserlerin bulunduğu yer; 37.22.02.69 ; 30.21.81.96 koordinatlarındadır.

2 Antalya Müzesi Müdürü Sn. Mustafa Demirel’e ve Yelten’deki kurtarma kazı çalışmasını birlikte yürüttüğümüz Md. Yrd. Sn. Mustafa Samur’a, sağladıkları çalışma izni ve kolaylıklar için çok teşekkür ederiz.

Eserin önyüzü son derece iyi işlenerek perdahlanmış, arka yüzeyi ise öne oranla daha kaba bırakılmış, detaylandırılmamıştır. Asklepios ve Telesphoros arasında, ana kaide üzerindeki silindirik bir *altar*, her iki figürü de alt kısımdan desteklemektedir. Ayrıca Telesphoros'un sol ayağına bitişik yumurta biçimli bir *omphalos* destek olarak kullanılmıştır³.

Asklepios, kaidenin ön yüzeyine göre tam frontal durmakta, baş çok hafif sağa dönük ve ağırlığı sol ayak üzerindedir. Sağ ayak dizden hafifçe bükülmüş olup, topuk kısmı havada, kaideye yarım basmaktadır. Bu durum figürün arkasında kalça ve sağ topukta da özellikle vurgulanmıştır.

Asklepios'un kalın dalgalı saçları, alından itibaren ortadan ikiye ayrılmıştır (Lev. 7-8). Figürün kaide üzerindeki yüksekliği 1 m'dir. Başın arkasında oldukça ince bir bant, çember şeklinde tepeden gelen saçları çevrelemektedir. Başın tam ortasında tepede saç bukleleri eşit bir şekilde bu bantın altına ışın demedi gibi girmektedir. Bant başın ön kısmında hiç görülmemektedir. Alında ve başın arkasında daha kalın bukleler halinde inen saçlar ensede kısmen topuz şeklindedir. Bu topuz aynı zamanda figürün boynuna da destek olmaktadır. Topuzun uç kısmı kısmen kırık ve eksiktir.

Tam ortadan ayrılan ve kalın bukleler halinde yanaklara kadar inen kalın saçlar, Asklepios'un yüzünü çevrelemektedir. Kısmen üçgen şeklinde kalın kaşları olan alın, düz burunla birleşmektedir. Badem şeklindeki gözler uzağa bakmakta olup, kalın göz kapakları, göz bebeklerinde derin olmayan yuvarlak oyuklar vardır. Elmacık kemikleri belirgin olup gür bıyık ve kalın bukleli ortadan ayrılmış uzun boynuna kadar inen sakalları mevcuttur. Ağız çok hafif açık olup, kalın alt dudak oldukça belirgin, boyun oldukça ince ve zariftir (Lev. 9).

Adaleli sağ göğüs açıkta, memesi ve karın kasları oldukça belirgin bir şekilde verilmiştir. Figürün arkasında çok daha kaba işlenmiş, sağ omuzu kapatan verevine kalın kıvrımları olan *khimation*, kaideye kadar inmektedir. Sol omzundan aşağı kalın bir tomar halinde inen *khimation*, figürün sol omuzunu ve sol kolunu tamamen örterek aşağı inmektedir. Sol kol dirsekten bükülmüş, beline dayanan sol eliyle sağ koltuk altından gelen bükülmüş *khimation* tomarını kavramaktadır. Bu tipin diğer örneklerinde, tanrının sol kolu yine dirsekten bükülmüş elbise kıvrımları uyumlu bir şekilde belin arkasında betimlenmiştir. Sol elin önce kıvrım tomarını tutar şekilde betimlenen örnekleri oldukça azdır. Sol kolun önde, belden gelen kalın *khimation* tomarını destekler şekilde ince zarif

3 Wroth 1883, 46; Wunderlich 1944, 327.

eliyle kısmen tutması figürün elbise kıvrımlarını da etkilemiştir. Figürün sağ koltuk altından beline dolanan kalın *khimation* kıvrımı bel hizasında aşağı doğru verevine sarkarak daha plastik bir görünüm vermektedir. Beline sarılmış kalın *khimationun* ve ışık gölge oyunu yaparak eteğe kadar verevine inen bu derin kıvrımlar, sol kol ve eli eserin en belirgin stilistik özellikleri arasındadır.

Eserin sağ kolunun altından başlayıp kaideye doğru genişleyen ve sağ bacağa paralel olarak inen, üzerine yılan dolanmış budaklı asası, *khimationun* altından heykelin beline dayanarak kısmen Asklepios'a destek olmaktadır.

Yılanlı asanın serbest duran sağ dize paralel ve özellikle bele dayanması, yani Asklepios'un aslında asaya dayanmaması da oldukça nadir görülen bir duruştur. Asasına dolanan, kalın gövdeli, tam yuvarlak olmayan yılanın baş kısmı kırık ve eksiktir. Asklepios, sağ elinde baş ve işaret parmaklarıyla küçük bir yumurta tutmaktadır⁴. Asklepios'un ayaklarında bilekten bağlı '*lingula*' tipi sandal bulunmaktadır⁵.

Saç ve elbise kıvrımlarında kullanılmış matkap izleri, figürün hatlarında derin gölgeler ve karşıtlık oluşturmaktadır. Asklepios figürünün sol ayağı ile yanı başında çok daha küçük betimlenen Telesphoros'un arasında ancak kısmen arkada duran silindir şeklinde bir kaide bulunmaktadır.

Asklepios'un solunda, esas kaidenin üzerinde daha küçük ikinci bir kaide üzerinde; kapüşonlu/kukuletalı, "V" yakalı, ayak bileklerine dek inen tek parça kalın mantoyla çocuk Telesphoros betimlenmiştir. Kapüşonlu mantonun altında, her iki kol dirsekten öne doğru hafifçe kaldırılmış, böylece kalın düz manto hareket kazanmıştır. Telesphoros betimli heykellerin manto içinde kollarının öne doğru kaldırılmış olması, özellikle bu şekilde kolların belli edilmesi, Hadrianus dönemine özgüdür. Kalın kumaşlı mantonun önünde iki sıra şeklinde yivler mevcuttur. Mantonun 'V' yaka açıklığında, yuvarlak yakalı daha ince bir giysi görülmektedir.

Telesphoros'un lüleli kısa dolgun saçları, simetrik olarak ortadan ayrılmış ve kapüşon altından geniş alnına dökülmektedir. Saç stili olarak Asklepios ile benzerlik göstermektedir. Yuvarlak dolgun yüzünde iri gözleri, düz bir burnu, oldukça dolgun yanakları, dar bir çenesi vardır. Hemen hemen tüm Telesphoros betimlerinde olduğu gibi oldukça dar omuza ve kısa, kalın bir boyna sahiptir. İfadesiz ancak sevimli yüzü, sağa ve hafif yukarı dönüktür. Bu şekilde aynı kaide üzerindeki Asklepios

4 Salapata 2006, 541-560.

5 Morrow 1985, 147; Pfrommer 1987,126-127.

ile Teleshoros figürleri ayrı yönler bakmaktadır. Telesphoros'un çıplak ayakları -tüm betimlemelerinde olduğu gibi- bitişik olup her ikisi de kaideye tam basmaktadır. Sol ayak bileğine bitişik şekilde bir küre kalın mantosunun altında Telesphoros'a destek olmaktadır. Telesphoros'un arkası da Asklepios'da olduğu gibi perdahlanmamış olup, yanlardan verevine doğru ortaya gelen manto kıvrımları mevcuttur. 0,32 m yüksekliğindeki Telesphoros'un, üzerinde bulunduğu 0,03 m. yüksekliğindeki küçük kaide yaklaşık 45 derecelik bir açıyla sağa dönük olarak konumlandırılmıştır. Bu nedenle Telesphoros figürü Asklepios'tan biraz daha sağa bakmaktadır. Esas kaide üzerinde Telesphoros için yapılmış daha küçük kaidenin olması bugüne kadar saptanmış Asklepios grup heykelleri arasında çok nadir görülen özelliklerden biridir. İkinci bir kaide üzerinde betimlenen Telesphoros'un bakış ve duruşundan dolayı Asklepios ve Telesphoros figürleri farklı yönler bakarak, daha geniş bir alana hükmetmektedirler.

Bu heykel grubunun dikdörtgen formundaki ana düz kaidesi tam perdahlanmamıştır. Eserin arkasında olduğu gibi kaidesinin ön tarafında da tarak izleri bariz şekilde görülmekte olup, heykel grubunun niş içinde, çok derin olmayan bir yuvanın içine oturtulduğunu düşündürmektedir. Heykel grubu çok büyük olasılıkla geniş bir salondaki niş içine konulduğundan arkasının da detaylı işleme gereği duyulmamıştır.

M. Şahin ve M. Taşlıalan, Smyrna agorasında bulunan, Asklepios, Hygieia ve Telesphoros'un oluşturduğu Pergamon Üçlüsü'ne benzer kabartmaların daha çok Thrakia'da görüldüğünü belirtmektedirler⁶. İmparatorluğun doğu ve batısı arasında köprü olan Thrakia'daki halklar, kendi kültürleriyle güçlü Grek ve Roma etkilerini kolay kabullenip, kendilerine özgü bir senkretizmle birleştirmişlerdir. Bu nedenle, Asklepios, Hygieia ve Telesphoros gibi sağaltıcı tanrılar bazen Bendis, Darzos ve Thrakialı Sürücü gibi yerel kültlerle birlikte kabul görmüşlerdir⁷.

Ankara, Kayaş İlçesi, Kutludüğün Köyü'nden Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne getirilen heykelcikleri içindeki 28,5 cm yüksekliğindeki bir Asklepios heykeli, yanında ikinci bir küçük kaide üzerinde duran ve sadece ayakları koruna gelmiş Telesphoros figürünün olduğu heykel grubuyla Yelten Asklepiosu kısmen benzerlik göstermektedir. Aynı kaide üzerinde duran küçük Telesphoros heykelciği için ikinci bir kaide

6 Tonini 2012, 228 Fig. 1; LIMC VIII, 894 vdd., Taf. 602 vdd.

7 Dontcheva 2002, 324; Baran 2009, 39; Dimitrova 2002, 217, Fig. 5.; Konstantinos 2013, 90, Pl. 7, Fig. 7b; 97, Pl. 8, Fig. 8b; 98, Pl. 15, Fig. 15a.

eklenmiştir. Ancak üst kısmı olmadığı için tipik Telesphoros'un bakış yönü bilemiyoruz⁸.

S. Durugönül, Silifke Müzesi'nde 24 envanter numarası ile bulunan, 24.5 cm yüksekliğindeki mermer Asklepios heykelciğinin, Guistini Berger IIIA tipinin Amelung grubuna girdiğini belirterek, matkap işçiliği ile yüzeyin parlatılmasından dolayı, MS II. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir⁹.

Asklepios ile birlikte betimlenen Telesphoros, tek başına betimlenen Telesphoros heykellerinden sayısal açıdan daha çoktur. Yelten Asklepiosu'nda olduğu gibi ayrı bir kaide üzerinde tek başına yine olasılıkla bir niş içinde sergilenen Telesphoros heykelleri Bulgaristan ve Türkiye'de mevcuttur. Anadolu'da Edirne, Bolu ve Selçuk müzelerinde mermerden yapılmış tek başına betimlenmiş çocuk Telesphoros heykelleri de mevcuttur¹⁰.

G. Grimm, 1989 yılında, "Asklepios Amelung"¹¹ olarak bilinen grup arasından ikonografileriyle ayrılan yeni bir tip belirlemiştir. Asklepios heykel ve heykelcikleri arasında elinde yumurta taşıyanları, benzer örneklerin bulunduğu müzelere göre "Nea Paphos–Alexandria–Trier" adıyla ayrı bir grup olarak tanımlamış, yılan ve yumurtayı doğrudan Glykon ile ilişkilendirerek, ikonografinin doğum yerini kültün MS 160'larda ortaya çıktığı Abonouteikhos olarak önermiştir¹². Grimm'den beş yıl sonra F. Sirano, "Tipo Nea Paphos" olarak adlandırdığı grubu daha geniş örnekleyerek, erken tipin Kos Asklepieionu'nda bulunan ve MS II. yüzyıla tarihlenen, başı eksik Asklepios heykeli olduğunu öne sürmüştür¹³.

Bu Asklepios betimi ile ilgili tipolojik ve kronolojik değerlendirme çalışmalardan sonra; V. Mazzuca içlerinde –sadece adını andığı– Yelten Asklepiosu'nun da olduğu yedi yeni buluntuyla bu grup için en kapsamlı çalışmayı 2014 yılında yapmıştır. En küçüğü 14 cm ile Tomis, en büyüğü 118 cm ile Kos'da bulunan "Yumurta Taşıyan Asklepios" olarak adlandırılan toplam 18 heykelcikten oluşan¹⁴ grubun en iyi koruna gelmiş örneklerinden biri olan Yelten Asklepiosu, yetkin ve ustalıklı işçiliğiyle grup içinde öne çıkmaktadır¹⁵.

8 Özoral 1982, 1–10, 6–7, Res. 5.

9 Durugönül 2013, 61, Kat No: 22.

10 Yaraş 2015, 723–728; Yaraş 2015a, 457–468.

11 Mazzuca 2014, 293.

12 Grimm 1989, 168–173.

13 Sirano 1994, 199–232; Six 1922, 34–35, Pl. 1.

14 Mazzuca 2014, 292–293; Sirano 1994, 210, Fig. 7a–b (Kos); Sirano 1994, 206, Fig. 4 (Nea Paphos); Stirling 2008, 154, Fig. 39 (Korinth).

15 Mazzuca 2014, 291–298.

Asklepios kültünün geniş yayılım alanında, limanları ve özellikle MS II. yüzyılda ekonomik ve kültürel olarak zenginleşen kentleriyle Pamphylia ve Pisidia bölgelerinde bu kültürlere ait buluntular ele geçmesi olağandır. Side¹⁶ ve Kremna'daki Asklepios heykelleri duruş ve giysi kıvrımları, Perge'deki Asklepios heykeli ise Telesphoros ile birlikte betimlenmiş olması açısından Yelten Asklepiosu ile benzerlik gösterir. Perge Güney Hamamı'nda 1981 yılında yapılan kazılarda, yanında bir Telesphoros'la sağ yanındaki yılanlı asa destek kalıntılarında Asklepios olduğu anlaşılan bir heykelin kalçadan aşağı bölümü ve Telesphoros bulunmuştur. İki eserin birleştikleri, yan yana bulunduktan 34 yıl sonra anlaşılmış; eser restore edilerek Antalya Müzesi'nde 2014-193 envanter numarasıyla teşhire alınmıştır. (Lev. 10-11)

Pisidia-Pamphylia sınırındaki Yelten'de bu denli kaliteli bir heykelin bulunması, nedenleri düşünülmesi gereken bir durumdur. Heykelin bulunduğu alanda veya yakınlarında bugüne kadar herhangi bir yerleşim kalıntısına rastlanmamıştır. Yelten örneğinin küçüklüğü ise, "Yumurta Taşıyan Asklepios" kült heykellerinin işlevi konusunda ipucu verebilir: Hastalar gibi hekimler de, Asklepios'a adak heykelleri sunmuşlardır¹⁷. Sağlık tanrısının varlığını somutlaştıran sadece tapınaklar değildir. Rahip-hekimlerin yani Askepiadeslerin de çalıştıkları her yer Asklepios'un kutsal alanıdır. Heykellerin boyutlarının küçüklüğü, küçük kliniklerde veya iyileşme sonrası duyulan minnetle evlerde de kullanılmış olabileceklerini gösterir ki, tanrısal sembollerin bu evlerde bulunması Roma dünyasında çok yaygındır. Bu heykel grubu da bu şekilde bir minnettarlık sembolü olarak bu mekâna bırakılmış olmalıdır.

J. Reitmüller'e göre, yazılı kaynaklar, epigrafik buluntular ve arkeolojik kalıntılara göre Ege havzasında, sağlık tanrısı Asklepios kültüne adanmış yaklaşık dört yüz sağaltım merkezi bulunmaktadır¹⁸. Bunlardan pek çoğunun henüz yerleri tam saptanmamış olmakla birlikte bu sağaltım merkezlerinden biri de 'Yelten' olabilir.

Yelten Asklepiosu, çok yetkin bir heykeltıraşlık okulunda, MS II. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş ve Yelten'e getirilmiş, olasılıkla sağaltımla ilgili geniş bir mekânda, derin bir niş içinde, sergilenmiş olmalıdır.

16 İnan 1975, 54

17 Mazzuca 2014, 296.

18 Riethmüller 2005, 361-363.

Levhalar

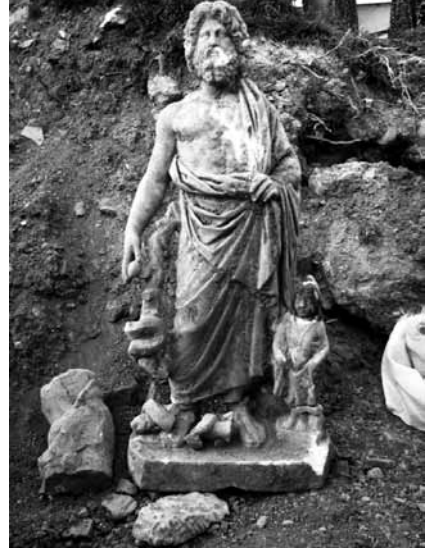
Levha 1: Antalya-Korkuteli Yelten Yerleşkesi.

Levha 2: Yelten'de Heykellerin Bulunduğu Doğu Mekanının Taban Döşemesi ve Duvarları.

Levha 3: Asklepios Grubu, Thyke ve Erkek Başı'nın Alanda Çekilen Görüntüleri.

Levha 4: Asklepios Grubu, Thyke ve Erkek Başı'nın Alanda Çekilen Görüntüleri.

Levha 5: Mermer Thyke Başı.

Levha 6: Kireç Taşından Erkek Başı.

Levha 7: Asklepios Grubunun Önden Görünüşü.

Levha 8: Arkadan Görünüşü

Levha 9: Asklepios Başı.

Levha 10: Perge Asklepiosu
(Antalya Müzesi 2014-193).

Levha 11: Perge Asklepiosu ve Telesphoros
Heykeli (Antalya Müzesi 2014-193).

Kaynakça

Baran 2009

Baran, D., "Greek Physicians and Medical Emancipation of the Romanian Lands", Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Vol. 6 (51).

Burr 1933

Burr, D., "The Terracotta Figurines", Hesperia, Vol. 2, No. 2, The American Excavations in the Athenian Agora: First Report.

Filges 1999

Filges, A., "Marmorstatuetten aus Kleinasien: Zu Ikonographie, Funktion und Produktion antoninischer, severischer und späterer Idealplastik", IstMitt. 49.

Dimitrova 2002

Dimitrova, N., "Inscriptions and Iconography in the Monuments of the Thracian Rider", Hesperia 71 (2002).

Dontcheva 2002

Dontcheva, I., "Le syncrétisme d'Asclépios avec le Cavalier Thrace", Kernos 15.

Durugönül, 2013

Durugönül, S., Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler, İstanbul.

Hart 1965

Hart, G., D., "Asclepius, God of Medicine", Canad. Med. Ass. J., Vol. 92.

Holtzmann 1984

Holtzmann, B., "Asklepios", LIMC II, Zürich-München.

Grimm 1988

Grimm, G., "Alexander the false prophet and his god Asclepius–Glycon. Remarks concerning the representation of Asclepius with an egg (type Nea Paphos–Alexandria–Trier), in Cyprus and the East Mediterranean in the Iron Age", Proceedings of the Seventh British Museum Classical Colloquium.

Konstantinos 2013

Konstantinos, M., Healing Gods: The Cult of Apollo Iatros, Asclepius and Hygieia in the Black Sea Region, MA Dissertation Thesis, International Hellenic University, Thessaloniki.

İnan 1975

İnan, J., Side'nin Roma Devri Heykeltıraşlığı, Ankara.

Laurence 2012

Laurence, K.A., Roman Infrastructural Changes to Greek Sanctuaries

and Games: Panhellenism in the Roman Empire, Formations of New Identities, PhD Dissertation Thesis of Classical Art and Archaeology, University of Michigan.

Luce 2001

Luce, J.V., "Greek Medicine from Asclepius to Hippocrates", *IJMS*, Vol. 170, Nr. 3.

Ruhfel 1994

Rufel, H., *Telesphoros*, LIMC VII, Zürich-München: 870-887.

Mazzuca 2014

Mazzuca, V., "Asclepius with Egg 'Type Nea Paphos-Alexandria-Trier': New Data and some New Reflections", *Arheologia Moldovei*, XXXVII.

Mc Casland 1939

Mc Casland, S.V., "Asklepios Cult in Palestine", *Journal of Biblical Literature*, Vol. 58, No. 3.

Morrow 1985

Morrow, D.H., *Greek Footwear and the Dating of Sculpture*, Wisconsin.

Özoral 1982

Özoral, F., "Kutludüğün Heykelcikleri", *TAD* XXVI-1.

Panagiotidou 2014

Panagiotidou, O., "The Asklepios Cult: Where Brains, Minds, and Bodies Interact with the World, Creating New Realities", *JCH* 1.1.

Pfrommer 1987

Pfrommer, M., "The Emperor's Shoes: Hellenistic Footwear in Roman Times", *The Bulletin of the Cleveland Museum of Art* 74, 124-129.

Riethmüller 2005

Riethmüller, J.W., *Studien zu antiken Heiligtümern, Asklepios, Heiligtümer und Kulte*, Bd. II 1-2, Heidelberg.

Rose 1956

Rose, H.J., "De Telesphore au 'moine bourru'. Dieux, genies et demons encapuchonnées", *Collection Latomus XXI*. By W. Deonna. Pp. 167. Brussels: Latomus", *JHS* 76: 150.

Salapata 2006

Salapata, G., "The Tippling Serpent in the Art of Lakonia and Beyond", *Hesperia*, Vol. 75, No. 4.

Sirano 1994

Sirano, F., "Considerazioni sull'Asclepio tipo Nea Paphos. Ipotesi su un gruppo di sculture di età imperiale", *Archeologia Classica*, 46.

Six 1922

Six, J., "Asklepios by Bryaxis", *JHS* 42, Part 1.

Stirling 2008

Stirling, L.M., "Pagan Statuettes in Late Antique Corinth, Sculpture from the Panaiya Domus", *Hesperia* 77.

Şahin-Taşlıalan 2003

Şahin, M., Taşlıalan, M., "Smyrna Agorası Heykeltraşlık Buluntuları", 1. Uluslararası Smyrna Sempozyumu, 21-23 Temmuz, İzmir.

Tonini 2012

Tonini, T. A., "Il Culto di Asclepio e Igea in Tracia: Il Caso Singolare di Pautalia e Dintorni," *Culti e Miti Greci in Aree Periferiche*, Aristonothos, Scritti per il Mediterraneo Antico, Vol. 6.

Toynbee 1956

Toynbee, J.M.C., "W. Deonna, *De Téléphore au 'Moine Bourru', Dieux, Génies, et Démons Encapuchonnés*", *Latomus*, Vol. XXI, Brussels, 1955", JRS 46.

TMMA 1977

The Metropolitan Museum of Art Bulletin, New York.

Waele 1933

Waele, F.J. De, "The Sanctuary of Asklepios and Hygieia at Corinth", *AJA* 37, No. 3.

Weisser 2006

Weisser, B., "Asklepios auf antiken Münzen in Epidauros, Athen und Pergamon", *Wunderheilungen in der Antike, Von Asklepios zu Felix Medicus*, Oberhausen.

Wroth 1882

Wroth, W., "Telesphoros", *JHS* 3.

Wroth 1883

Wroth, W., "A Statue of the Youthful Asklepios", *JHS* 4.

Wunderlich 1944

Wunderlich, S., "Greek Art and Greek Medicine", *Bull. Med. Libr. Assoc.* 32 (3).

Yaraş 2015

Yaraş, A., "Telesphoros Heykeli (Edirne Müzesi 1148)", Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan, (Ed. C. Şimşek, B. Duman, E. Konakçı), İstanbul.

Yaraş 2015a

Yaraş, A., "Pergamon Maymun Sekisi Nekropolü'nden Pişmiş Toprak İki Telesphoros Heykelciği", Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan, (Ed. E. Okan, C. Atilla), İstanbul.